

Вірша 1786 року на київських ченців.

Указ 1764 року про одібрання „вотчин“ од монастирів і церков з передачею цих церковно-монастирських маєтків в „коллегію Економі“ викликав не аби який заколот поміж духовенством, а особливо серед ченців. Цікавим літературним пам'ятником того розпачу, турбот і цілої гамми безнадійного почуття, що запанували тоді поміж ченцями, являється вірша безіменного автора, яку ми подаємо далі на сторінках „України“. Знайдена вона була нами в Ідному сімейному архіві з датою 1786 року, цеб то того року, коли указ 1764 р. про секуляризацію монастирських маєтків в Росії мусив мати силу і що до монастирських маєтків на Україні.

Автор вірши мав безперечний талан гумориста-сатирика. Володіючи досить дотепно умінням надавати своїм думкам віршовану форму, він для того, щоб краще досягнути своєї мети висміяти негативні, деморалізуючі сторони з життя ченців, надав вірші діалогічну форму, скористувавшись для своєї сатири фактом оголошення указу 1786 року. Цілу революцію вносив цей указ в життя ченців, особливо ж в життя ченців Києво-Печерської лаври, що більш, ніж який инший монастир на Україні, володіла численними скарбами і „вотчинами“. Призвичаївшись до безпечного і ситого життя, що становило собою гарний ґрунт для ріжких „пороків“, ченці, разом з оголошенням указу почували себе просто над якоюсь прірвою, що разом з „вотчинами“

мусить з'ясти і їх самих, їхні розкоші, їхні розпечені звички, примхи, взагалі все те, що органічно виростає із надмірного зловживання матеріальної забезпеченості та недбайливості. Автор вірши досить уміло схопив момент безнадійності ченців і того розпачу, який виник поміж ними, коли тільки вони прочули про „горестный и слезный день“ першого іюля. Для того, щоб цю безнадійність показати виразніш і більш колоритно, а разом з цим підкреслити ті „пороки“, що поприлициали до ченців і органічно зрослись з ними через монастирські розкоші, він творить цілу картину *sui generis* ради головних ченців лаври, які, зібравшись порадитись з приводу лиха, що насовувалось на їхню голову, разом з цим виступають перед нами живими ілюстраціями і репрезентантами окремих „пороків“, що звели собі тепле кубло в життю українських монастирів. Один за другим виступають ченці лаври—Зосима, Орест, Єпіфаній, Мелхіседек, Модест, Гервасій, Ферапонт, Віссаріон, Іоасаф, Варлаам, Інокентій, Адриан—ціла галерея втілених „пороків“, з котрих кожен розглядає справу указу 1786 року з свого особистого погляду, з погляду тієї шкоди і тих неприємностей, які ніс за собою згаданий указ для цілої групи ченців, „одержимых“ тим чи иншим „пороком“ чернечого життя. Від такої інтерпретації задуманої автором теми, його вірша-сатира тільки виграє що до виразности та живости. З погляду чисто літературного, вірша має інтерес, як характерний пам'ятник віршованої української літератури кінця XVIII віку.

С. Петлюра.

Кієвъ 1786 года мая въ 1 день.

Милостивой государь!

Вѣдая, что ви дѣлами незаботни;

И о новостяхъ любопытствовать охотни —

Яжъ теперъ новость имѣю

И об ней вамъ донестъ смѣю:

Вчєра я билъ в печерскомъ за дѣломъ,
 Гдѣ засталъ соборнихъ ченцовъ в собраніи цѣломъ.
 Числа я ихъ не знаю, а кажуть двенадцять,
 Но я ихъ засталъ в соборѣ тринадцать.
 Хотя я ихъ прежде не зналъ ни в какой обидѣ,
 Но они казались мнѣ всѣ в печальномъ видѣ.
 Чтожъ в совѣтѣ ихъ тогда я примѣтилъ,
 То къ вашему любопитству замѣтилъ.
 Всякъ из нихъ нечего не говоря молчалъ,
 Пока Зосима говорити пачалъ,
 А по немъ и всѣ уста отворили
 И нижеписанное со слезами говорили.

З о с и м а.

Отци и братія, извѣстилъ вамъ перемѣни наши.
 Для насъ уже вийшли устави нови,
 По коимъ деревнѣ всѣ не нашѣ уже.
 Чтожъ: для насъ битъ тяжелѣе и хуже.
 Лутшебъ било прежде ихъ незнати,
 Нежели теперъ ихъ намъ оставляти.
 Сіє говорю вамъ не ложво:
 До первого июля пользоваться можно;
 Ви теперича всѣ мѣри взяти должни,
 Чтобъ до сроку здѣлать келіи непорожни.
 Не смогу отъ жалости скрити, чтобъ необявити,
 Что и мнѣ с вами уж не долго жити.
 О горестно время, но небить инако,
 Повелѣваетбо новій уставъ тако.
 Я скоро от васъ в отдаля отъежаю
 И себя вашимъ молитвамъ святымъ поручаю,
 В чемъ пред вами погрѣшилъ, в томъ меня простѣте
 И Господа Бога о мнѣ молѣте.

О р е с т ь.

Какже потому битъ—не могу понимати.
 Привилегіи насъ могутъ захищати.
 Хотя и прежде я о семъ уже слыхаль,
 Но собитѣя тому никакъ ни полагаль.
 Говорили толко изъ своей охоти,
 Но всѣ то били нашѣ недоброхоти.
 Случалось битъ у Шттенбургѣ—знаю уже дорогу;
 Гдѣ я успѣваль в дѣлахъ попеременно,
 И ежели сие послѣдуетъ точно,
 То и еще туда съездить будетъ можно,
 Гдѣ надѣюсь имѣть непремѣнно успѣхи
 Не для меня одного, но для всѣхъ утѣхи.
 Толко надобни на то денги многи
 А (по)моци у насъ весма недорогоги
 Ми даруя (по)моци в дѣлахъ успѣвали
 Но подати сіи златомъ подкрѣпляли;
 Безъ чего и теперъ обойтисъ неможно,
 Сія вамъ братия говорю неложно.
 Толко прошу въ томъ непосумнится
 И на меня во всемъ положится.
 Чи мнѣжъ тяжебни дѣла неизвѣстни?
 Для ихъ однихъ били суди вездѣ тѣсни.
 Но нигдѣ не давъ промаха, ниже упустиль коми
 И накопилъ ихъ великіе томи.
 Чи я-жъ к ксему непрелѣженъ или не гожуся.
 Я и теперъ могу, если потружуся.

Е н и ф а н і й.

Все отче Орестъ оставить ужъ надо,
 А що говоритъ Зосима, тому суца правда.
 Вотъ о чемъ намъ теперъ треба говорити,

Не можно лѣ чего небудь еще приобрѣти,
Когдабъ знатъ, що(бъ) небудь за то у Камчаткѣ.
Ещеб можно спродать стада при начаткѣ,
Но однакъ продадимъ хотя одни кони,
За сіе не пошлють далѣ какъ робить у Херсонѣ.
Еще раздѣлимъ и денежніе суми,
Да то бѣда, что страшні за то намъ тюрми.
Ми в томъ отъдамосъ на божую волю
И получемъ денегъ немалую долю.
Не ми-ль приобрѣли, не все-ли то наше?—
Изъсилаюсь на васъ, преподобіе ваше.

В а р с о н о ф њ ѣ .

Я вижу, что нинѣ все уже не тое:
Улѣтѣло отъ насъ все время золотое.
Треба буквицю намъ заготовляти,
Бо нѣзащо буде чаю куповати,
А на сахаръ и вовся денегъ не буде,
Дай меду то нѣтъ, какъ не дадутъ люде.
Изъ симъ питъемъ далѣ привикати треба,
Если особой милости не буде с неба.
Мибъ ничего у бога болшъ не желали,
Толкобъ деревнѣ вѣчно при насъ пребивали.
Я слышу, что уже люди збунтовались
И отъ послушанія насъ вовся отказались,
Не слушаютъ уже и отказуютъ грубо,
Чемъ умножаютъ они намъ печаль сугубо.
Я взираю на храмъ сей великой работи,
Не уменьшить ли онъ насъ хотя мало скорботы.
Помощи уже намъ ни отколъ не видно,
Печальной рокъ идетъ къ намъ очевидно.
Если же еще матерянихъ рясъ намъ не носити,
Не горко ли будетъ во власаницѣ намъ ходити?
Оставлятъ намъ матерій крайне обидно

Власяниці жъ намъ носитьъ грубо и стидно.
 Если и к тому права не имѣти,
 То никто на насъ не будетъ смотрѣти.
 О горестно и несносно и плачевно время!
 Полагають на насъ тяжелое бремя.

М е л х и с е д е к з .

Безъ напнтковъ и матерій можнобъ пробути,
 Какже осятрину свѣжу позабути!
 Лучшебъ почивая во гробѣ лежати,
 Нежели таранъ я буду вживаты.
 Какъ прійдуть на мисль лимонніе соки,
 Будуть текти изъ очей кровавіи токи.
 Но все сіе ми знести хоть и возможемъ,
 Какже къ церквѣ привикнути при старостѣ можемъ?
 А сталь ченцомъ—нечиталь ни разу псалтирѣ...¹⁾
 Хотѣ било къ чтенію время и настанеть,
 Но за меня хлопецъ всегда прочитаеть.
 О другихъ же книгахъ и говорить не смѣю,
 Бо я ихъ читать вовся не вмѣю.
 Тогда я ихъ добре умѣль, какъ былъ еще в мирѣ,
 Бо прочитиваль било на день ихъ разовъ по четирѣ.
 Ставшижъ ченцомъ—тогда ихъ позабилъ,
 Бо и в монастырѣ рѣдко весьма билъ.
 Бивши на економияхъ носиль одно бремя,
 А къ чтенію книгъ не било и время.
 Теперъ же въ церковь доведетса почаще ходити,
 Ибо далѣе ничего будетъ робити.
 Не будетъ деревень, не будетъ и скоту,—
 Надобно взятса за свою работу.
 Теперъ стануть до всѣночной будити,—
 Надобножъ хотя в келіи псалтиръ протвердити.

¹⁾ (Одного рядка в рукописі не вистача.

М о д е с т ь.

Случится всего в свѣтѣ, но жувуть люди.
 Но то бѣда, что ни водки ни сивухи не буде.
 Я без кушанья бити превозмогу,
 Но безъ водки жити и дня не могу.
 Къ чему привикъ страстно, какъ толко отъ утробы,
 А без того увидите, братие, меня скоро во гробѣ.

Г е р в а с і й.

О боже мой, что я сіе слышу?
 Отъ однихъ вашихъ словъ уже ни дышу!
 Еслибъ мой совѣтъ вамъ благимъ показался,
 Я по нему исполнить всячески потщался.
 Не добре бъ ли било теперъ надѣлти господъ,
 Даби и намъ от нихъ имѣти милость въперіодъ.
 Раздадимъ имъ конѣ и коляски,
 То не можно ли и отнихъ надѣятся ласки.
 Намъ же нужни били стороннихъ помощи,
 Бо изъ отчинъ возили намъ денги какъ из садовъ овощи.
 Теперъ уж того нѣкогда nebude
 А добрый господиъ насъ не позабуде

Ф е р а н о н т ь.

Можно-бъ нато поступить, чтобъ подаровати,
 Но чтобъ зато недовелось с тюрьми виглядати.
 Кажется били пани намъ и добрие люди,
 Но вряд ли кто намъ приятствовать буде.
 Они снами дружили какъ видѣли у насъ,
 А теперъ ницихъ забудеть не за великой часъ.

Виссаріонъ.

Ми трактуемъ обо всемъ, но сему не знаемъ толку.
 Не наберуть ли с монаховъ какого нибудь полку?
 Чего однакоже недай слишати, боже,
 Но сіе кажется на то похоже.

Иосафъ.

Сіе все братія ми остановѣмо,
 А ос(в)ятыхъ печерскихъ еще поговорѣмо.
 Насъ би вовся бѣдніми не звали,
 Когдабъ съ ружьями при печеряхъ не стояли;
 Ежелижъ и сіе совершится дѣло,
 Тогда уже монахи будутъ зватися цѣло,
 Бо хто в монастирѣ служити намъ буде,
 Когда отъберутся отъ насъ всѣ люди?
 Ни води ни дровъ ни будетъ никому доставить,
 С насъ одного доведется въ очередь приставить,
 Да и дровъ нѣ отколъ будетъ возити.
 Надобно и тое за денги купити.
 Ктожъ натопитъ намъ и груби
 И кто почиститъ каменные трубы.
 Естли кому приидеть подобное время,
 То и сіе падеть на насъ бремя.
 И какъ не досадно бившими господами
 Здѣлается наконецъ какъ суще рабами,
 Но все сіе послѣдуетъ точно
 Уви о горко и несносно!

Варлаамъ.

Возд(в)ѣжимо руцѣ к Варварѣ великой,
 Несподобитли она насъ милости толикой

Сто крат воспївали би ей угоду похвалу,
 Да оставлять намъ деревенъ хоть частицу малу.
 Но уви, о горе, она не защищаєть
 И молитви нашѣ вовся отвергаєть.
 Не могу, говоритъ, зрѣти на вашѣ дорогѣ шати
 И совѣтую вамъ тѣ вовся оставляти.
 Ежелижъ будете ходитъ по своему сану,
 Тогда защищать всемѣрно васъ стану.
 Молитви мои всегда о васъ будутъ къ богу,
 Чтоби онъ вамъ показалъ къ себѣ дорогу.
 Моѣ о васъ молитви давно уже бивали,
 Чтобъ вы деревенъ и стадъ вовся забували,
 Чтобъ перемѣнили гордіи вашѣ нрави
 И чтобъ пути вашѣ всегда били прави,
 Чтобъ бога всегда всердцахъ имѣли
 И чтобъ душѣ вашѣ къ нему пламенемъ горѣли.

И н о к е н т і й.

О день іюля первимъ нареченній!
 Сколь ти для насъ будешъ горестній и слезній.
 Втеченіи тебе ми какъ осужденни,
 Что всѣхъ користей будемъ тогда лишенни,
 Но можетъ битъ того ми били достойни,
 Тяжебнихъ бо нашихъ дѣлъ били суди полни.
 Упомянуто о семъ и въ новомъ уставѣ,
 Но не къ пользѣ монастирской ниже нашей славі.
 Еслибъ ми поменше судебныхъ дѣлъ имѣли,
 То можебъ деревнями вѣчно владѣли.
 Лучшебъ намъ оставляти свое,
 Нежели къ монастирю привлекати чуже.
 Ми хотя во Христа и твердо вѣруємъ,
 Но по словамъ его мало что дѣлаємъ.
 Не писаніе ли рече: вѣра мертва безъ дѣлъ,
 Вотъ за что положенъ для насъ такой предѣлъ.

Апостоль запрещаєть виномъ упиватись,
 Для чегожь било намъ его словъ не держатись?
 Но ми с виномъ обрацались всемѣрно почти всякой часъ,—
 Може за то такой жребій палъ на насъ,

А д р и а н з.

Какъ би то не било, а толкобъ женится,
 Яби согласился и сей день растрится.
 Да никто никакъ мисли сей не може отринуть,
 Чтобъ первого июля клубука не скинуть.
 Тогда клубуки намъ били мили,
 Какъ ми деревнями цѣлостно владѣли,
 Теперь же можетъ мнѣ наскучить,
 И за что я попушу на старости себя мучить.
 Харашо преж ми во всем били *(не розібрано)*;
 Имѣли въ себя съ насъ каждій по двѣ *(не розібрано)*
 Одну для суботи, другую для недели
 И носили ми всегда рубашки бели.

Милостивой государь

Ви меня знаете, несумнѣнно) чаю,
 Для того имене тутъ не изъясняю.
 Любопитствожь ваше и впередъ довольст(во)вать буду
 И вамъ покорнимъ слугою пребуду
